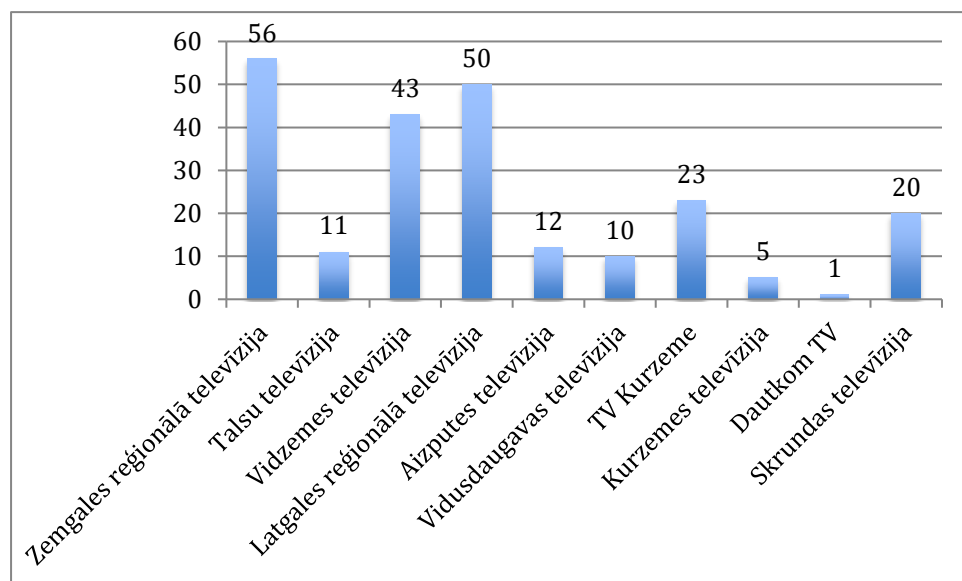

Recenzija par 2019.gada otrajā pusgadā VSIA „Latvijas Televīzija” pārraidītajiem novadu ziņu sižetiem

Saskaņā ar Nacionālās elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes (NEPLP) doto uzdevumu tika analizēts SIA „Valmieras TV” sabiedriskā pasūtījuma ietvaros kopīgi ar sadarbības partneriem veidotais VSIA „Latvijas Televīzija” novadu ziņu saturs 2019.gada otrajā pusē. Analīzes kritēriji galvenokārt balstījās Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 71.panta 1.daļā formulētajos sabiedriskā pasūtījuma uzdevumos, kā arī Elektronisko plašsaziņas līdzekļu nozares attīstības nacionālās stratēģijas 2018.-2022.gadam pielikumā minētajos kritērijos sabiedriskā pasūtījuma raidījumu/projektu novērtēšanai. Jau ievadā jāpiemin, ka šie kritēriji ir piemēroti raidījumu vērtēšanai (lai gan to detalizēta izvērtēšana prasa iegūt plašāku datu kopu, ne tikai veikt raidījumu satura pētījumu), taču atsevišķu ziņu sižetu vērtēšanai būtu nepieciešams šim žanram piemērots kritēriju kopums.

Lai nodrošinātu secinājumu reprezentativitāti, gūtu plašāku priekšstatu par tendencēm un maksimāli ierobežotu kādu īstermiņa faktoru ietekmi, tika analizēts 231 novadu ziņu sižets 2019.gada jūlija, septembra un novembra mēnešos.

1. attēls. Analizēto novadu ziņu sižetu skaits katrā no televīzijām

Kā redzams pievienotajā ilustrācijā, analizēto novada ziņu sižetu izlasē visplašāk pārstāvētā bija Zemgales reģionālā televīzija (ZRT), bet kopumā var runāt par trim izteiktiem līderiem – ZRT, Latgales reģionālo televīziju (LRT) un Vidzemes televīziju (VTV). Rezultāts ir likumsakarīgs, jo šīs televīzijas spēja nodrošināt visplašāko teritoriālo pārklājumu, kamēr pārējās ir mazākas reģionālās vai pat lokālās televīzijas. Kopumā teritoriālais pārklājums novadu ziņām ir vērtējams atzinīgi – nebija kādu pašvaldību izteiktas dominances kvantitatīvā ziņā, reģionālās televīzijas arī nefokusējās tikai uz norisēm novadu centros vai savu biroju lokācijas apkaimē, bet atspoguļoja notikumus arī

attālākās lauku teritorijās. Par pilnīgu balansu šajā ziņā gan runāt nevar, jo kādu teritoriju plašāka pārstāvniecība novadu ziņu saturā, visticamāk, ir bijusi atkarīga no to vietējo televīziju spējas nodrošināt gana kvalitatīvu un konkurētspējīgu satura piedāvājumu, līdz ar to izveidojusies situācija, ka vairākas mazpilsētas ziņu saturā ir bijušas plašāk pārstāvētas nekā, piemēram, Ventspils.

Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 71.panta 1.daļa ietver sevī virkni sabiedriskā pasūtījuma uzdevumu, no kuriem daļu pilda arī lokālo un reģionālo televīziju veidoto novadu ziņu saturs. Lielākais ieguvums no reģionālo mediju veidotā satura skatāms ir viedokļu daudzveidības nodrošināšanas kontekstā, ar ko saprotama ne tikai dažādu viedokļu šķautņu atspoguļošana, bet arī pašu viedokļu paudēju dažādība. Reģionālo televīziju veidotie sižeti sabiedriskā medija saturam nodrošina krietni lielāku daudzveidību izmantoto informācijas avotu lokā un ļoti pozitīvu avotu decentralizācijas tendenci – t.i., informācijas avotu bāze nebalstās tikai galvaspilsētā esošajās institūcijās pieejamo darbinieku un galvaspilsētas iedzīvotāju lokā.

Šāda pieeja ļauj makrolīmeņa jautājumus atspoguļot ne tikai vispārīgi, bet gan pietuvinot tos arī mikrolīmeņa perspektīvai. Atspoguļotajā laika periodā uzskatāms piemērs ir administratīvi teritoriālā reforma – sabiedriskās televīzijas ziņu dienesta uzdevums ir atspoguļot vispārējo lēmumu pieņemšanas ceļu, viedokļus, jautājumus un problēmas, savukārt reģionālās televīzijas šo makrolīmeņa jautājumu atspoguļo pietuvinājumā – konkrētu pašvaldību iespēju, jautājumu, problēmu, dilemmu, konfliktu, bažu rāmējumā. Tiesa, lielā mērā šis atspoguļojums sekoja atbildīgās ministrijas amatpersonu dienaskārtībai un vizītēm uz pašvaldībām, bet šo problēmu detalizētāk izvērsīšu šīs recenzijas turpinājumā.

Vēl attiecībā uz sabiedriskā pasūtījuma uzdevumu izpildi jānorāda, ka būtisks ir reģionālo televīziju satura dotais pienesums kultūrvēsturiskā mantojuma apzināšanās kontekstā, jo kultūrvēsturiskā mantojuma esošie, nepieciešamie un pabeigtie atjaunošanas darbi bija viens no galvenajiem novadu ziņu sižetu tematiskajiem virzieniem 2019.gada otrajā pusgadā. Tāpat arī novadu ziņu sižetu saturs atbilda sabiedriskā pasūtījuma uzdevumiem veicināt sabiedrības integrāciju (ne tikai mazākumtautību kontekstā – uz latviešu valodas pamata, bet krietni plašākā integrācijas jēdziena izpratnē), sekmēt nacionālās, reģionālās un lokālās identitātes apzināšanos un stiprināšanu, veicināt cieņu pret latviešu valodu, popularizēt Latvijas vēsturi un kultūras vērtības. Mazākā apjomā, bet arī arīdzan novadu ziņās īstenoti sabiedriskā pasūtījuma uzdevumi – veicināt patriotisku attieksmi pret neatkarīgās Latvijas valstiskumu, tās demokrātisko valsts iekārtu (šeit gan ir atruna – ņemti vērā sižeti, kas tieši reflektē šo uzdevumu arī savā tematikā, taču šo uzdevumu var sasniegt arī netiešā veidā), kā arī izglītot iedzīvotājus un veicināt viņos pilsonisku izpratni par politikas, ekonomikas, kultūras, vides, drošības un sociālajiem jautājumiem.

Kopumā novadu ziņu tematika reflektē sabiedriskā pasūtījuma uzdevumus, taču sižetu saturs liecina par izteiktu tendenci – žurnālistu pasīvu pieeju jaunu un būtisku tematu identificēšanā, tā vietā dodot priekšroku sekošanai dažādu iestāžu un organizāciju iepriekš nospraustajai dienaskārtībai. Jau minēju piemēru par sižetiem, kuros atspoguļota administratīvi teritoriālās reformas tēma un kuru pārlicinošs vairākums balstījās uz atbildīgās ministrijas un ministra rīkotām sapulcēm ar novadu iedzīvotājiem. Tāpat arī lielākā daļa citu

tēmu tika atspoguļotas caur dažādu sapulču, semināru, konferenču, pasākumu, apsekošanu un citu oficiālu notikumu prizmu. Tas nozīmē, ka žurnālisti nav bijuši proaktīvi tematu atklāšanā, bet gan sekojuši žurnālistikas terminoloģijā tā dēvētajiem „kalendārajiem notikumiem“, kas ir vienkāršākais tematu ideju ģenerēšanas veids, un tā pārlicinoša dominance nozīmē arī pārlietu lielu žurnālistu pasivitāti atspoguļošanas vērtu jautājumu, notikumu un problēmu identificēšanā. Pievēršot uzmanību žurnālistu resursam, kas veido novadu ziņu sižetus, viena daļa no problēmas izskaidrojuma ir uzreiz ieraugāma – daļā televīziju atbildība par visai plašu teritoriju ir nelielam žurnālistu skaitam. Visuzskatāmākais piemērs ir ZRT, kas nodrošināja vislielāko sižetu skaitu un kā pārziņā ir viss Zemgales reģions, taču ziņu saturu veido tikai viena žurnāliste.

Pozitīvi, ka daļā novadu ziņu sižetu ir mēģinājumi arī rutinizētus un uzskatāmus sabiedrisko attiecību iniciētus notikumus kontekstualizēt, stāstot ne tikai par pašu pasākumu, bet gan caur to – par kādām vispārējām tendencēm, kas šajā pasākumā izgaismojas. Piemēram, ja tiek veidoti sižeti par pasākumiem vietējiem lauksaimniekiem, tad caur tiem atklāti arī kādi finansiāli, juridiski, organizatoriski un saimnieciski izaicinājumi, ar kuriem saskaras lauksaimnieki ne tikai konkrētajā reģionā, bet arī nacionālā līmenī. Ilustratīvs piemērs ir VTV sižets par graudkopības kolektīva VAKS 20 gadu jubileju. Ja sižets būtu fokusēts tikai uz jubilejas svinībām, tam būtu ļoti neliela pievienotā vērtība nacionālā mērogā, bet VTV izvēlējās no šīs jubilejas atvasināt plašāku tēmu par patlaban teju neeksistējošās kooperācijas stiprināšanu arī citās zemkopības jomās, tādējādi tematam ģenerējot vēl papildus nozīmes. Šāda veida kontekstualizācija šiem sižetiem piešķir arī papildus nozīmīgumu un līdz ar to arī argumentu to pārraidīšanai nacionālā mērogā. Pētītajā laika periodā spēja kontekstualizēt „kalendāros notikumus“ visvairāk novērota ZRT un VTV ziņu sižetos.

Kopumā novadu ziņu sižetos žurnālisti vairāk ieņēma informatora lomu, sekojot līdzī publiskajiem notikumiem pašvaldībās un pārlicinoši lielākajā daļā gadījumu arī maksimāli neitrāli informējot par tiem. Ļoti reti bija mēģinājumi kritiski izvērtēt notiekošo, daļā no reģioniem, spriežot pēc sižetu satura, pētītajā laika posmā nebija problēmu. Šo tendenci būtu vērts savietot ar recenzijās par iepriekšējiem periodiem secināto, lai saprastu, vai šis periods ir izņēmums vai arī vispārēja televīziju atspoguļojuma tendence. Šajā kontekstā būtu vērts vērst uzmanību uz situāciju, kas no mediju autonomijas viedokļa jau gadiem ir kroplīga, proti, daļa no televīzijām, kas nodrošina novadu ziņu saturu, pieder pašvaldībām. Pirmkārt, būtisks kvalitatīvas žurnālistikas priekšnoteikums ir autonomija. Otrkārt, žurnālistikā svarīgs atskaites punkts ir uzticamība, un fakts, ka par norisēm daļā pašvaldību ziņo tām piederoši mediji, uzticamību nekādā gadījumā nevairo.

Līdz ar to tikai daļēji pozitīvi ir vērtējama atbilstība kritērijam, vai novadu ziņu saturs ir veicinājis izmaiņas sabiedrībā un valsts pārvaldē. Novadu ziņu auditorijai ir dota iespēja iepazīt plašāku viedokļu spektru un dažādas norises pašvaldībās, kas citādāk neizklātu cauri nacionālajos medijos atspoguļojamo ziņu notikumu sietam, daļā gadījumu šiem stāstiem ir ne tikai informatīvs potenciāls, bet arī iespēja kalpot par pielietojamu ideju bāzi arī citu novadu iedzīvotājiem (piemēram, idejas par vasaras bibliotēku Kazdangā, seno spēļu atdzimšanu Tiņģeres pilī, dārzeņu sojas audzēšanu Latvijas laukos, dažādi interaktīvi projekti vietējo muzeju un kultūrvēsturisko objektu piedāvājumā kā, piemēram, lazaretēs izspēle Durbes pilī). Taču tajā pašā laikā par kādiem

būtiskākiem un ļoti acīmredzamiem efektiem novadu ziņu gadījumā ir grūti runāt. Tiesa, jāpiebilst, ka detalizēti vērtēt mediju efektus (kas ir arī kritērijos minētās izmaiņas sabiedrībā) bez pētījuma ir neprofesionāli, tāpēc šajā recenzijā šī kritērija kontekstā varu minēt tikai virspusēji novērojamas tendences. Divi kritēriji, kas šajā procesā bija palīdzoši, ir arī rezonanse sociālās tīklošanās vietnēs un satura ietekme, kas mērāma pēc citējamības, – analizēto sižetu izlasē nebija neviena sižeta, kas būtu izraisījis būtisku rezonansi nedz konvencionālajos, nedz sociālajos medijos.

Kopumā visi skatītie sižeti atbilda ziņu žanra materiāliem, kas paredz arī gana striktus formāta nosacījumus. Vērojama nepieciešamība vēl pilnveidot ziņu rakstīšanas prasmes. Sevišķi tas attiecas uz ziņu ievadu formulēšanu, jo nereti ziņas tika sāktas ar neaktuālu informāciju, būtiskākajam (par ko ir ziņa) pievērsties tikai ziņas turpinājumā. Atsevišķām televīzijām ir ļoti vienveidīga pieeja ziņu ievadus vizualizējošo kadru izvēlē. Ziņu rakstīšanā būtiski nepārņemt oficiālo iestāžu leksiku, bet kritiski izvērtēt informāciju un atspoguļot auditorijai iespējami viegli uztveramā formā. Uzskatāms piemērs atkāpei no šīs normas ir vienīgā analizēto sižetu izlasē iekļuvusī „Dautkom TV” ziņa, kuras teksts drīzāk atbilstu preses relīzei, nevis ziņu žanra materiālam.

Vēl jāpiebilst, ka novadu ziņu tematika ļauj izmantot daudzveidīgākas ziņu strukturēšanas pieejas, piemēram, veidojot ziņas izteiktāk naratīvas. Kopumā sižetos nebija vērojamas atkāpes no pamata ziņu žurnālistikas standartiem – faktu pārbaudīšanas (vismaz virspusējā analizē šādas problēmas netika konstatētas), viedokļu balansa, objektivitātes, neitralitātes, viedokļu atribūcijas.

Ar dažiem izņēmumiem kopumā ziņu valodas kvalitāte ir laba, taču ieteiktu NEPLP apsvērt iespējas nodrošināt runas apmācības reģionālo mediju žurnālistiem, jo šajā jomā gan ir konstatējamas problēmas.